

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
Nepilna laika studijas
Pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programma
“Pirmsskolas izglītības skolotājs”
3. kurss

Līva Ūdre

**Pašizziņas un pašvadības prasmju apguve kompetencēs balstītā
izglītībā 5-6 gadus veciem bērniem**

Kvalifikācijas darbs

Darba autore

Līva Ūdre

Vārds, uzvārds

Paraksts

Darba vadītājs

Asoc.Prof.

Akadēmiskais
amats

Dr.paed.

Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Ineta Helmane

Vārds, uzvārds

Paraksts

RĪGA 2018

Anotācija

Darba autors: Līva Ūdre

Darba veids: Kvalifikācijas darbs.

Studiju programma: Pirmsskolas izglītības skolotājs

Darba zinātniskais vadītājs: Asoc. Prof. Dr.paed. Ineta Helmane

Darba temats: Pašizziņas un pašvadības prasmju apguve kompetencēs balstītā izglītībā 5-6 gadus veciem bērniem.

Kvalifikācijas darba mērķis: Pētīt pašizziņas un pašvadības prasmju attīstību kompetencēs balstītā izglītībā 5-6 gadus veciem bērniem un apkopot ieteikumus pašizziņas un pašvadības prasmju attīstībai 5-6 gadus veciem bērniem.

Teorētiskajā daļā: tiek aplūkoti vairāku autoru un pētnieku uzskati un skaidrojumi par pašizziņas un pašvadības prasmju apguvi kompetencēs balstītā izglītībā pirmsskolā. Pamatojoties uz dažādu autoru atziņām, tiek secināts, ka pašizziņas un pašvadības caurviju prasmes ir saistītas ar dažādu iemācīšanās, pašvadības, emociju vadīšanas un motivācijas stratēģiju apguvi. Visi šie procesi ir cieši saistīti savā starpā.

Empīriskajā daļā sastāv no pētījuma, kurā tika iesaistīti 5-6 gadus vecus pirmsskolniekus. Pētījumā tiek atspoguļots patreizējais mācību saturs un kompetencēs balstīta pieeja mācību saturā.

Kvalifikācijas darbs sastāv no divām daļām – teorētiskās un empīriskās daļas. Darbā ir 13 attēli, 6 tabulas un darba apjoms ir 41 lapaspuses.

Darba galvenie atslēgas vārdi ir: Pašizziņa, pašvadība, prasme, kompetence, izglītība, mācību saturs.

Annotation

Author of work: Liva Udre

Work type: Qualification work

Study programm: Teacher of pre-school education

Scientific supervisor of work: Ineta Helmane

The subject of the work: Self – knowledge and self- management skills acquisition in competence – based education for 5-6 year old children.

Objective of the qualification work: to study the development of self-knowledge and self-management skills in competence-based education for 5-6 year olds and to compile recommendations for the development of self-knowledge and self-management skills for children aged 5-6 years.

The theoretical part consists of the views and explanations of several authors and researchers regarding the acquisition of self-knowledge and self-management skills in competence-based education in pre-school. Based on the findings of various authors, it is concluded that self-learning and self-management skills are related to the acquisition of different learning, self-management, emotion management and motivational strategies. All these processes are closely related to each other.

The empirical part consists of a research involving 5-6 years old preschoolers. The research reflects the current learning content and competency-based approach to learning content.

The qualification work consists of two parts - the theoretical and empirical. The work has 8 pictures, 6 tables and 41 pages.

The main keywords of the work are: self-knowledge, self-management, skill, competence, education, content of teaching.

Saturs

Ievads.....	5
1 Kompetencēs balstītas izglītības un pašizziņas, pašvadības prasmju būtība	6
1.1 Kompetencēs balstītas izglītības būtība pirmsskolā	6
1.2 Pašizziņas un pašvadības prasmes bērniem kompetencēs balstītā izglītībā.....	13
2 Pašizziņa un pašvadības prasmju attīstības iespējas 5- 6 gadi veciem bērniem kompetenču balstītā izglītībā.	21
2.1 Reālā situācija 5-6gadus veciem bērniem pašizziņa un pašvadības prasmju attīstībai kompetenču balstīta.	21
2.2 Ieteikumi Pašizziņa un pašvadības prasmju attīstība kompetenču	33
Secinājumi	37
Litertūras un avotu saraksts.....	39

Ievads

Latvijā tiek realizēts jauns Visc projekts kompetenču pieeja mācību saturā izstrādēj šajā projektā piedalās skolas un pirmskolas kopā 100 āsajā skaita man pirmsskola, kā arī mana grupa kurā es strādāju un vecu pētījumu. Šī jaunā kompetenču pieeja mācību saturā man ikdienas darbā bija jārealizē šis projekts. tas man dabīgi radīja intresi tāpēc izvēlējos šādu tēmu Kvalifikācijas darbam.

Līdz ar to darba autore izvēlējās veikt pētījumu “Pašizziņas un pašvadības prasmju apguve kompetencēs balstītā izglītībā 5-6 gadus veciem bērniem.”

Pētījuma objekts: kompetencēs balstīts mācību saturs Pirmskolas izglītībā.

Pētījuma priekšmets Pašizziņas un pašvadības programmas apguve 5-6 gadi veciem bērniem.

Pētījuma mērķis: Pētīt pašizziņas un pašvadības programmas attīstību kompetencēs balstītā izglītībā 5-6 gadus veciem bērniem un apkopot ieteikumus pašizziņas un pašvadības programmas attīstībai 5-6 gadus veciem bērniem.

Pētījuma uzdevums: 1. analizēt pedagoģisko, pedagoģisko psiholoģisko literatūru par Pašizziņas un pašvadības prasmju apguve kompetencēs balstītā izglītībā 5-6 gadusveciem bērniem.

2. Izināt reālo situāciju pašizziņas un pašvadības programmas attīstībai 5-6 gadus veciem bērniem kompetencēs balstītā izglītībā pirmskolas izglītībā.

3. apkopot ieteikumu pašizziņas un pašvadības programmas attīstībai 5-6 gadus veciem bērniem pirmsskolas izglītībā.

Pētījuma metodes: Teorētiskās, kvantitatīvi, kvalitatīva zinātniskās literatūras analīze.

- Dokumentu analīze.
- Empīriskais.
- Novērojumi
- pedagoģisko situāciju modelēšana
- Intervija

Pētījuma bāze: Pirmskolas izglītība “A”. Pētījuma piedalās 20 bērni 5-6 gadus veciem bērniem, 2 pedagogi, 1 skolotāja palīgs.

1 Kompetencēs balstītas izglītības un pašizziņas, pašvadības prasmju būtība

1.1 Kompetencēs balstītas izglītības būtība pirmsskolā

20. gadsimta otrās puses notikumi visā pasaulē ir radījuši straujas pārmaiņas ne tikai ekonomikā, bet arī citās jomās. Pārmaiņu pamatā ir globalizācija un tās ietekme uz kultūru, politiku, ekonomiku un apkārtējo vidi.

Izglītība vienmēr ir bijusi svarīga, bet ir mainījusies pati izglītības būtība. Ja kādreiz ar jēdzienu “izglītība” tika saprasta konkrētu zināšanu mācīšana un iemācīšanās, tad šodien pedagogiem ir jāsaprot bērni strauji mainīgajai pasaulei, kura ir pārpilna ar dažādiem izaicinājumiem. Piekrītu A.Šleihera teiktajam, par to, ka “pasaule vairs neapbalvo cilvēkus tikai par to, ko viņi zina – meklētājprogrammas zina visu, bet par to, ko viņi spēj izdarīt ar to, ko zina, kā viņi uzvedas šajā pasaulē un kā pielāgojas” (Fadels, Bialika, Trilings, 2017, 7). Līdz ar to mūsdienās ir samazinājies vajadzība iegūstēt faktu zināšanas. Tā vietā mums nepieciešami atbilstoši rīki, lai atrastu, atlasītu, apstrādātu un pielietotu zināšanas. Tas varētu būt iemesls arvien pieaugošajai tendencei izglītībā attīstīt kompetences, nevis mācīt faktu zināšanas.

Kā teikts Eurydice Eiropas izglītības informācijas tīkla dokumentā, kas publicēts jau 2002. gadā, “Eiropas Savienības paplašināšanās, sabiedrības novecošana, pieaugoša migrācija, arvien sarežģītāki karjeras veidošanas ceļi, pastāvīgi augsts bezdarba līmenis un sociālās atstumtības riski Eiropas valstīs ir mudinājuši pievērst uzmanību tām pamatkompetencēm, kuras pieaugušajiem būs nepieciešamas nākotnē.” (Pamatkompetences, Jauns jēdziens vispārējā obligātajā izglītībā, 2002, 11).

Kompetences jēdziens nekad nav bijis viennozīmīgs, tas piedzīvojis garu attīstības ceļu. Vārds “kompetence” ir cēlies no latīņu valodas *con(ar)* un *etere* - pretendēt, prasīt. (Purēns, 2017).

V. Purēns izpētījis, ka “viduslaiku juridiskajā literatūrā vārdu “kompetence” apzīmēja pieteikumus ienākumus, lai kaut ko publisku uzturētu. Piemēram, zemes īpašumus, no kura ienākumiem uzturēja kādu baznīcu, bija šis baznīcas kompetence. Francijā, kura šādu kompetenču bija visvairāk, jēdziens ieguva jaunu nozīmi. Ar to sāka apzīmēt nevis ienākumus, bet gan tos publiskos pienākumus, kurus veica ienākumu saņēmējs. Jau minētajā gadījumā ar baznīcu tās būtu rūpes par kristīgo tradīciju ievērošanu vietējā ciemā. Tā kompetence kļuva par kādas iestādes atbildības jomas apzīmējumu” (Purēns, 2017, 8).

Dažādu jomu - socioloģijas, filozofijas, psiholoģijas un ekonomikas eksperti ir mēģinājuši skaidrot jēdziena “kompetence” būtību. Sākotnēji šis jēdziens ir lietots profesionālās

izglītības jomā un definēts kā cilvēka spēja izpildīt noteiktu uzdevumu (Pamatkompetences, Jauns jēdziens vispārējā obligātajā izglītībā, 2002).

P. Perenoda (Perrenoud) kompetenci raksturojis kā spēju efektīvi darboties daudzās dotajās situācijās, balstoties uz zināšanām (Perrenoud, P.,1997), bet Dž.Kūlahans (Coolahan) kompetenci uzskata par vispārēju spēju, kas balstīta uz vērtībām, zināšanām, pieredzi (Key competencies for Europe, 1997).

Savukārt, Latvijas zinātnieki (T. Kože, I. Tiļļa) analizējot iepriekš piedāvāto kompetences būtību, uzskata, ka “kompetence ir spēja, kas veidojas pamatojoties uz zināšanām izvēlēties situācijai vai darbībai atbilstošākos līdzekļus un adekvāti rīkoties un ,ka ar šo jēdzienu apzīmē gan spēju kopu, gan darbības rezultātu” (Tiļļa, 2005, 19).

A. Skalberga uzskata, ka kompetence nodrošina gatavību darbībai, spēju rīkoties autentiskās situācijās, kas izpaužas prasmēs, savukārt, Ž.Tauriņa, izvērtējot ES dokumentus, konstatējusi, ka kompetence kā personas patstāvīgās domāšanas un radošās darbības pamats ir pierādīta spēja izmantot zināšanas, prasmes, personiskās un/vai metodiskās spējas darba vai mācību situācijās, profesionālajā un personīgajā attīstībā (Purēns, 2017).

Izglītībā “kompetence” pārsvarā tiek definēta kā mācību procesa gala rezultāts. Šī jēdziena izmantošanas aizsākumi saistīti ar diviem attīstības virzieniem. Pirmkārt, ar pedagoģijas teorijām, kas balstās jaunākajās filozofu un psihologu atziņās, otrkārt, ar valstu īstenoto izglītības politiku (Purēns, 2017).

Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā jēdzienam “kompetence” sniegti divi skaidrojumi. Pirmkārt, kompetence ir “nepieciešamās zināšanas, profesionālā pieredze, izpratne kādā noteiktā jomā, jautājumā un prasme zināšanas un pieredzi izmanto konkrētā darbībā.” Otrkārt, kompetence skaidrota kā “piekritība, tiesīgums (kādā jautājumā), pilnvaru kopums; sfēra, par ko ir uzdota atbildība, ņemot vērā personas izglītību, spējas, zināšanas un pieredzi attiecīgajā jomā (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 83) (sk. 1.attēlu).

1.attēls. Kompetences jēdziens.

Zinātnieks V. Purēns akcentē to, ka jau 20. gadsimta beigās pedagogi sāka runāt par cita veida pieeju izglītībā, apzinoties galveno problēmu – mācību satura atrautību no skolēna interesēm. Par to liecina Dž. Djūija (1859 – 1952) domas, ka skolai jā māca skolēni, nevis mācību priekšmets, ka mācību procesam jānotiek arī ārpus klasēm un stundu ietvara, ka skolēniem jā mācās novērojot un pētot. Savukārt vācu pedagogs H. Rots (1906 – 1983) aicinājis atgriezt skolās izziņu un pētniecību. Šo un citu teorētiku idejas var uzskatīt par tuvināšanos mūsdienu kompetences idejai (Purēns, 2017).

21. gadsimtā izglītības reformu nepieciešamību ir atzinušas daudzas valstis. Latvijā sākot ar 2018./2019. mācību gadu pirmsskolās un skolās Latvijā notiek pakāpeniska pāreja uz pilnveidotu mācību saturu un tam atbilstošu mācīšanas pieeju. Tiek īstenots Valsts izglītības satura centra projekts “Kompetenču pieeja mācību saturā”, kura mērķis ir izstrādāt, aprobēt, pēctecīgi ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai vecumā no 1,5 līdz 18 gadiem, kā rezultātā skolēni gūtu dzīvei 21. gadsimtā nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes (www.skola2030.lv/par-projektu).

Jauno mācību priekšmetu standartu veidošanā tika izmantots OECD izstrādātais ietvars “Izglītība 2030” (OECD, 2016). Standartu izstrādātāji ir latviskojuši kompetences jēdzienu, to definējot šādi: “Lietpratība jeb kompetence ir indivīda spēja kompleksi lietot zināšanas, prasmes un paust attieksmes, risinot problēmas mainīgās reālās dzīves situācijās” (Izglītība mūsdienīgai lietpratībai, 2017, 5)

Turpat minēts, ka kompetence ir kompleksa, tā ietver zināšanas, prasmes un ieradumus, kas saistīti ar motivāciju un gribu (sk. 2.attēlu).

2. Attēls Kompetences būtība (OECD, 2016.)

Kompetences būtību skaidrojusi arī pedagoģe un projekta “Kompetenču pieeja mācību saturā” pārstāve Zane Oliņa: „Kompetence ir pamatā cilvēka rīcībai pasaulē noteiktā jomā, risinot problēmas mainīgās, reālās dzīves situācijās. Atšķirībā no prasmes kompetence ir kompleksa – tā ietver gan zināšanas, gan prasmes, gan attieksmes. Kompetenci pilnvērtīgi iespējams attīstīt un novērtēt tikai koordinētā rīcībā. Tāpēc kompetenču pieejā balstīta mācību satura ieviešanā galvenā uzmanība jāpievērš tieši mācīšanas pieejas maiņai”

(<http://www.izm.gov.lv/lv/aktualitates/2018-sakas-verienigs-projekts-macisanas-pieejas-mainas-atbalstam-skolas>).

V. Purēns grāmatā “Kā attīstīt kompetenci” raksta, ka “kompetence ir personības īpašība, kuru var attīstīt tikai pati personība. Kompetence top tikai patstāvīgā mācību darbībā. Kompetence veidojas tad, ja personība ir motivēta to veidot (Purēns, 2017, 18).

Pārskatot Latvijas izglītības attīstības tendences, var secināt, ka projekts “Kompetenču pieeja mācību saturā” ir pirmā reize, kad mācību saturs tiek veidots pēctecīgi, vienoti visām izglītības pakāpēm. Satura veidotāji ir balstījušies uz Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā “Latvija2030” noteikto, ka izglītībai jābūt kvalitatīvai, visa mūža garumā pieejamai un uz radošumu orientētai, lai reaģētu uz globālās konkurences un demogrāfijas izaicinājumiem. Par pamatu ņemts arī Nacionālajā attīstības plānā (NAP 2014-2020) definētais virziens par nepieciešamību cilvēkam attīstīt daudzveidīgas kompetences (Izglītība mūsdienīgai lietpratībai, 2017).

Pirmsskolas izglītība ir pirmā izglītības pakāpe - pamats turpmākās izglītības apguvei. Kā vēsta jaunais mācību satura un pieejas apraksts, mācību procesam pirmsskolā būtu jābūt vēršam uz mācīšanos iedziļinoties, līdzvērtīgu visu caurviju prasmju, izpratnes un pamatprasmju mācību jomās attīstību un ieradumu veidošanos, kas balstīti vērtībās, tajā pašā laikā tam jābūt arī personiski nozīmīgam bērnam un atbilstošam viņa individuālajai attīstībai. Pirmsskolas izglītības posmā bērnam jāapgūst dzīvē nepieciešamo lietpratību pamatus, darot un piedzīvojot.

Pirmsskolas izglītības primāro uzdevumu raksturojums:

- sekmēt bērna personības apzināšanos un attīstību, ievērojot viņa vajadzības, intereses, spējas un pieredzi, mērķtiecīgi attīstot domāšanas prasmes, radošumu un pašizpaušmi, liekot pamatus vērtībās balstītu ieradumu veidošanai;
- sekmēt bērna spēju sadarboties un līdzdarboties, sociāli un emocionāli iekļauties pirmsskolā un apkārtējā vidē;
- sekmēt latviešu un citu valodu, sociālās un pilsoniskās, kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā, dabaszinātņu, matemātiskās, veselības un fizisko aktivitāšu, lietpratību pamatu veidošanos, balstoties uz bērna pieredzi, izziņas aktivitāti, dabisko vēlmi darboties, kustēties, priecāties (Izglītība mūsdienīgai lietpratībai, 2017).

Runājot par kompetencēs balstītu izglītību pirmsskolā, kā galvenais pamats tiek izmantota pētnieciskā mācību pieeja, kas balstīta konstruktīvisma teorijā.

Konstruktīvisms ir teorija par zināšanām un mācīšanos, kas tiek definēta kā aktīvs, konstruktīvs process, kur esošā pieredze tiek saistīta ar jauno, lai konstruētu jaunas idejas un sakarības. Paralēli formālajai norit neformālā mācīšanās, sadarbība un saziņa. Konstruktīvisms kā filozofiska mācība radās diskusijās par to, kas patiesībā ir zināšanas. Daļa filozofu uzskatīja, ka zināšanas ir reālais pasaules atspulgs, bet konstruktīvistu bija pret to skeptiski. Viņi uzskatīja, ka zināšanas pirmkārt ir prāta konstrukts. Reālā pasaules aina to tikai ietekmē (Purēns, 2017).

A. Lasmanis izpētījis, ka mācību procesā konstruktīvistu idejas ienāca ar šveiciešu psihologa Žana Piažē (1896 -1980) zināšanu veidošanās teorijām un Džona Djūija (1859-1952) teoriju, kas tika nosaukta ar akadēmisku apzīmējumu "konstruktīvisms". Dž. Djūijs uzsvēris, ka mācībās cilvēkam vajadzētu:

- mācīties darot;
- mācīties no pieredzes;
- mācīties, iesaistot prātu;
- mācīties, veidojot savu zināšanu un radošo spēju krātuvi;
- mācīties, iesaistoties aktivitātēs;
- mācīties, sadarbojoties (Lasmanis, 2010).

Konstruktīvistu pieejā mācību procesu organizē tā, lai tas galvenokārt pamatotos uz nemītīgu skolēnu izziņas darbību un pilnīgu iesaisti, kurā tiek konstruētas zināšanas. Pedagoģa uzdevums ir nevis izklāstīt gatavas atziņas, bet gan uzdot jautājumus, piedāvāt uzdevumus un analizēt skolēnu izteiktos secinājumus (Purēns, 2017).

Apkopojot dažādu autoru (Džona Dūija (John Dewey), Žana Piažē (Jean Piaget), Džeroma Brunera (Jerome Bruner) un Ļeva Vigotska (L.V.Vygotsky)) uzskatus un idejas, konstruktīvisma pieeju pirmsskolā varētu raksturot tā:

- Tās centrā ir bērns (nevis programma vai skolotājs);
- Mācību vide ir saturiski bagāta, interaktīva, sadarbības vide, tai ir liela nozīme un tā piedāvā dažādas perspektīvas un īstenības interpretācijas.
- Zināšanas veido pats bērns, nevis reproducē;
- Mācību saturs ir bērnam nozīmīgs, to veido ap idejām, jēdzieniem, izpratni;
- Mācību materiāli un uzdevumi ir autentiski un reāli, tie nav “atrauti” no dzīves;
- Zināšanu ieguve balstās uz esošo pieredzi un domāšanas procesiem;
- Izglītojamie mācās no veselā uz atsevišķo;
- Mācību procesu vada bērna intereses un idejas;
- Mācību procesu ietekmē izglītojamā personība;
- Mācību darba izvērtēšana caurvij visu mācību procesu;
- Mācīšanās ir aktīvs process, bērni mācās darot, nevis pasīvi vērojot vai klausoties..

Amerikāņu zinātnieki un grāmatu autori Bruks un Bruks (Brooks, J.G., Brooks, M.G.) salīdzinājuši tradicionālo un konstruktīvisma idejās balstīto pieeju (Brooks, J.G., and Brooks, M.G., 1993) (sk.1.tabulu)

1.tabula.Mācību programma

Mācību programma	
Tradicionālā pieeja	Konstruktīvisma pieeja
<ul style="list-style-type: none"> ● Programmu māca no atsevišķām detaļām uz veselo, īpašu vērību pievēršot pamatprasmēm. ● Precīza programmas norādījumu ievērošana tiek augstu vērtēta. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Programmu māca no veselā uz atsevišķo ar uzvaru uz lielām idejām. ● Augstu tiek vērtēti izglītojamo jautājumi.
Mācību darbības	
Tradicionālā pieeja	Konstruktīvisma pieeja
Mācīšanās balstās uz mācību grāmatām un darba burtnīcām.	Mācīšanās balstās uz autentiskiem avotiem un praktisku materiālu pielietošanu.

Uzskats par bērnu	
Tradicionālā pieeja	Konstruktīvisma pieeja
Bērns ir kā “tukša krūka”, kurā skolotājs iepilda informāciju	Bērns ir domātājs, kuram ir dažādas hipotēzes un teorijas par pasauli.
Pedagogs	
Tradicionālā pieeja	Konstruktīvisma pieeja
<ul style="list-style-type: none"> • Parasti darbojas didaktiski, nododot bērniem informāciju. • Lai novērtētu bērnu, pedagogs sagaida pareizu atbildi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pedagogs darbojas interaktīvi, pielāgo vidi bērniem. <p>Pedagogs uzzina bērnu viedokli, lai saprastu pašreizējo izpratnes līmeni, sagatavojot nākamo nodarbību/ mācīšanos</p>
Kā bērni/ skolēni darbojas	
Tradicionālā pieeja	Konstruktīvisma pieeja
Bērni darbojas vienatnē.	Bērni parasti darbojas grupās
Vērtēšana	
Tradicionālā pieeja	Konstruktīvisma pieeja
Mācīšanās vērtēšana tiek skatīta atsevišķi no mācīšanās un bieži tas ir kontroldarbs/tests.	Vērtēšana ir mācīšanās sastāvdaļa, kas notiek izmantojot novērošanas metodi, izstāžu un darba mapju metodi.

Neskatoties uz to, ka konstruktīvisma pieeja izglītībā pasaulē – Amerikā, Anglijā, Somijā, Zviedrijā un citās valstīs ir plaši pētīta un atzīta kā piemērota, Latvijā pagaidām tā nav vadošā pieeja pirmsskolas mācību procesā. Vairākus gadu simtus pie mums valdījusi pedagoga vadīta mācību pieeja visos izglītības posmos. To mainīt ir un būs grūti, jo, pirmkārt, jāmainās pašu pedagogu uzskatiem un attieksmei.

Gribētos ticēt, ka iecerētā reforma Latvijas izglītības sistēmā būs veiksmīga un ienesīs pozitīvas pārmaiņas ne tikai pirmsskolas, bet visā izglītības sistēmā kopumā.

1.2 Pašizziņas un pašvadības prasmes bērniem kompetencēs balstītā izglītībā

Jaunajos Latvijas mācību standartos ir ietvertas vadošās atziņas jeb lielās idejas un sasniedzamie rezultāti. Tie palīdz pedagogam, izvirzīt mācību mērķus. Lielās idejas ir apvienotas jomās. Cauri visam vijas vērtību un prasmju apguve. (sk. 2.tabulu)

2.tabula. Mācību jomas

Mācību jomas	Caurviju prasmes	Tikumi
Valodu	Pašizziņa un pašvadība	Atbildība / Cerība
Sociālā un pilsoniskā	Domāšana un radošums	Drosme / Godīgums
Kultūras izpratne un pašizpaušme mākslā	Sadarbība un līdzdalība	Gudrība / Laipnība
Dabaszinātņu	Digitālā	Līdzcietība / Mērenība
Matemātikas		Savaldība / Solidaritāte
Veselības un fiziskās aktivitātes		Taisnīgums / Tolerance

Caurviju prasmes ietver nozīmīgus skolēna darbības kognitīvos, afektīvos un sociālos aspektus, kas attiecas uz visiem cilvēka darbības virzieniem. Caurviju prasmes palīdz apgūt zināšanas dažādos kontekstos un ar dažādiem domāšanas un pašvadības mācīšanās paņēmieniem, tādējādi stiprinot jaunu zināšanu sasaisti ar personisko pieredzi. Savukārt caurviju prasmju izmantošana dažādās mācību jomās nostiprina skolēnu spējas tās izmantot patstāvīgi un visdažādākās situācijās, tostarp sarežģītās un neparedzamās (Izglītība mūsdienīgai lietpratībai, 2017).

“Mācību standartu mērķis ir veicināt mācību procesā patstāvīgāk skolēna izaugsmi. Līdz ar to vienas no būtiskākajām caurviju prasmēm ir pašizziņas un pašvadības prasmes. To pamatā ir doma, ka skolēnam vajadzētu iemācīties pašam vadīt savu mācību procesu - mācīties mācīties” (Purēns, 2017, 177).

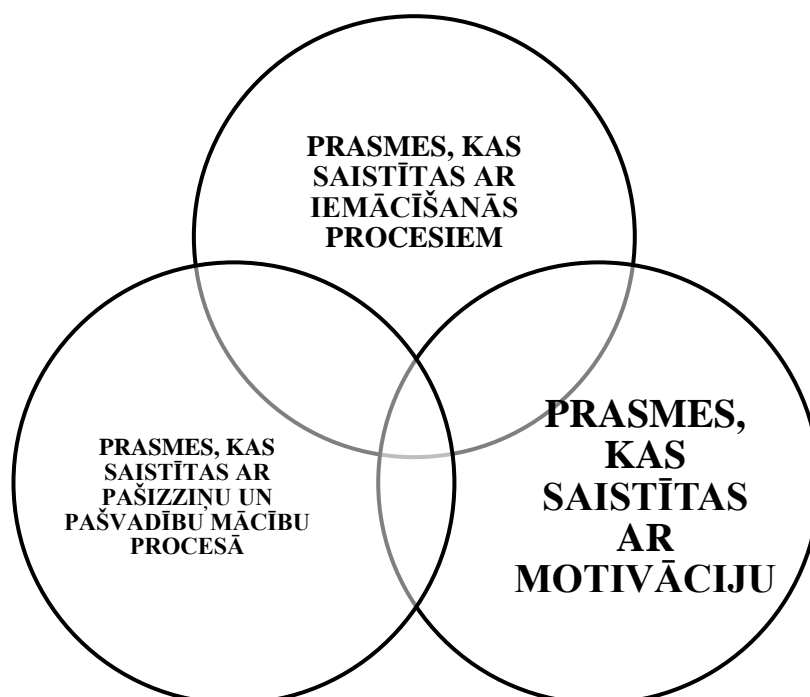
Mācību satura pieejas aprakstā pašizziņas un pašvadības prasmes raksturotas kā :

- spēja apzināties sevi kā indivīdu, savas vēlmes, vajadzības un intereses;
- kā spēja pārvaldīt savas emocijas, veidot pozitīvas attiecības, izvirzīt reālus mērķus, pieņemt atbildīgus lēmumus;
- prasme un motivācija pastāvīgi un patstāvīgi mācīties un pilnveidot sevi;
- sapratne un spēja sekot līdzi savam mācīšanās procesam, izvērtējot savus mācību sasniegumus, apzinoties efektīvākos mācīšanās paņēmienus, plānojot mācīšanās procesu un uzņemoties atbildību par to.

- dažādu iemācīšanās, pašvadības, emociju vadīšanas un motivācijas stratēģiju apguve, kas palīdz strukturēt domāšanu un uzvedību, lai varētu visās dzīves jomās patstāvīgi izvirzīt mērķus, plānot to sasniegšanu, novērot paša progresu, veikt izmaiņas un novērtēt iemācīšanās procesu un rezultātus (Izglītība mūsdienīgai lietpratībai, 2017).

Pašizziņas un pašvadības caurviju prasmes var sadalīt trīs kopās:

1. prasmes, kas saistītas ar iemācīšanās procesiem,
2. prasmes, kas saistītas ar pašizziņu un pašvadību mācību procesā,
3. prasmes, kas saistītas ar motivāciju (Purēns, 2017). (sk. 3.attēlu)

3.attēls. Pašizziņas un pašvadības būtība

Pašvadīta mācību procesa nozīmi uzsvēris jau pedagoģijas zinātnes aizsācējs Eiropā Jans Amoss Komenskis (1592 – 1670). Viņš uzskatīja, ka mācību process jābalsta uz skolēnu pašiniciatīvu, ka skolotājam ir mazāk jāmaņa, bet skolēniem jānodrošina iespēja vairāk mācīties (Komenskis, 1992).

J. A. Komenska idejas tālāk attīstījis Žans Žaks Ruso (1712-1778). Viņa pedagoģisko ideju centrā ir domājoša cilvēka veidošana kā augstākais izglītības mērķis, kuru var sasniegt, ja bērns viņam dabiskā veidā var vērot un iepazīt pasauli (Purēns, 2017).

Brazīliešu pedagogs Paulo Freire (1921. - 1997.) pastāvošo izglītības sistēmu nodēvēja par “uzkrājumu izglītību” (banking education), kurā valda skolotāju intereses. Īstās zināšanas, viņaprāt, rodas, veicot atklājumus dialogā ar pasauli un citiem. P. Freire aicinājis uz dialogu ar skolēnu (V. Purēns, 2017).

20.gadsimta otrajā pusē radās pašregulētās mācīšanās teorijas, kas pamatā balstījās uz amerikāņu psihologa Alberta Banduras (dz. 1925) sociālkognitīvās mācīšanās un pašregulācijas teorijām. Teoriju pamatā ir atziņa, ka mācīšanās norit, vērojot citu cilvēku rīcību dažādās situācijās (Purēns, 2017).

Britu pedagogs Roberts Fišers (dz. 1943) radījis mācīšanās mācīties teoriju. Viņš uzskata, pašregulēta mācīšanās sākas ar domāšanu par mācīšanos, turpinās ar jautājumu izvirzīšanu, darba plānošanu un noslēdzās ar diskusijām. Kurās viena skolēna viedoklis tiek salīdzināts ar citu iegūtajām atziņām. Fišers uzsver, ka “prasmī mācīties vislabāk var attīstīt, izmantojot “domāšanas prasmju” pieeju, kuras mērķis ir parādīt bērniem ne vien to, kas jā mācās, bet arī to, kā jā mācās. Tas nozīmē, ka visos mācību priekšmetos skolēniem jā sagādā izdevība pārbaudīt spēkus domāšanā un arī jā paredz tam laiks” (Fišers, 2005, 3).

Beļģu pedagoģe Monika Būkerts (dz. 1964) uzskatījusi, ka, raugoties no skolēna pozīcijām mācīšanās norit trīs līmeņos: ārējā jeb pašregulācijas, kurā galvenais uzdevums ir noteikt savu mācību mērķi, vidējā jeb mācību procesa regulācija, kur galvenais ir piemērotu mācību paņēmieni izvēle, un iekšējā, kur norit mācību materiāla izzināšana un iegaumēšana jeb kognitīvo paņēmieni izvēle (Purēns, 2017).

Amerikāņu pedagogs Berijs Cimermans (dz. 1950) ir izveidojis pašregulētas jeb pašvadītas mācīšanās modeli. Viņš uzskata, ka viss sākas ar apdomu fāzi, kur izglītojamais nosaka savu mācīšanās mērķi un motivē sevi, tad seko darbības fāze, kuras laikā izglītojamais pats sevi vēro un regulē, bet viss noslēdzas ar refleksijas fāzi, kad izglītojamais novērtē paveikto un jau sāk domāt par nākamo mācību ciklu. Cimermans uzsver to, ka pašvadītu mācīšanos ietekmē ne tikai izglītojamais pats, bet arī visi ārējie apstākļi – vecāki, pedagogi, draugi un vide, kurā noris mācīšanās process (Dale H. Schunk, Barry J. Zimmerman, 1998).

Šīs dažādo zinātnieku atziņas atklāj pašvadības un pašizziņas prasmju būtību, ko īsi un kodolīgi pārdusi arī jaunā mācību satura ieviešanas vadītāja Zane Oliņa. Viņa uzskata, ka šīs prasmes raksturo spēja aktīvi un mērķtiecīgi kontrolēt savu uzvedību, motivāciju un kognitīvo darbību. Prasme un motivācija pastāvīgi un patstāvīgi mācīties un pilnveidot sevi, spēja saprast un sekot līdz savam mācīšanās procesam.

Pirmsskolas izglītībā mācību saturu veido lietpratību pamati – caurviju prasmes un mācību jomu pamatprasmes. Mācību satura aprakstā ir definēti arī galvenie sasniedzamie rezultāti bērnam, beidzot pirmsskolu, kas saistīti ar pašizziņu un pašvadību:

- Apzinās sevi kā individu, kuram ir fizisks ķermenis, savas vajadzības, intereses un spējas.
- Atpazīst un nosauc savas emocijas. Mācās vadīt emocijas, uzvedību dažādās situācijās.
- Izrāda un izsaka savas sajūtas.
- Lepojas ar saviem sasniegumiem, izrāda iniciatīvu apgūt jaunas prasmes.

- Kopā ar pedagogu izvirza savas darbības mērķi, plāno darbību, lai īstenotu ieceri.
- Spēj paveikt darbību līdz galam, darbojas ieinteresēti un mērķtiecīgi.
- Mācās paveikt uzticēto pienākumu.
- Ar atbalstu pārvar grūtības.
- Mācās risināt problēmas ikdienas situācijās.
- Mācās ievērot personiskās drošības noteikumus.
- Novērtē savu un citu darbību, darbības rezultātu, paskaidro savu vērtējumu (Izglītība mūsdienīgai lietpratībai, 2017).

Izpētot t.s. pašvadības caurvijas teorētiskos skaidrojumus, secinu, ka to nosacīti iespējams sadalīt divās savstarpēji saistītās grupās:

1. Sociāli emocionālā mācīšanās:

- saprast un vadīt savas emocijas;
- izvirzīt un sasniegt pozitīvus mērķus;
- izjust un izrādīt empātiju pret citiem;
- veidot un uzturēt pozitīvas attiecības;
- risināt problēmas un pieņemt atbildīgus lēmumus;

2. Mācīšanās mācīties prasme plānot, uzraudzīt un novērtēt savu mācību procesu (Izglītība mūsdienīgai lietpratībai, 2017).

Mūsdienu – 21. gadsimta bērni ir pavisam savādāki nekā agrāk ne tikai attīstības līmeņa ziņā, bet arī attieksmē pret mācībām, līdzcilvēkiem, pienākumiem. Daudzviet pasaulē psihologi un pedagogi meklē iespējas, lai atvieglotu bērniem labu akadēmisko sasniegumu gūšanu.

Šobrīd zinātnē nepastāv vienota sociāli emocionālās kompetences definīcija, bet ASV sadarbības padome audzēkņu akadēmiskai, sociālai un emocionālajai attīstībai, turpmāk tekstā CASEL jau vairākus gadus ir strādājusi pie dažādu prasmju definēšanas, kas raksturo sociāli emocionālo kompetenci. CASEL pētījumi izmantoti arī izstrādājot jaunā mācību satura vadlīnijas Latvijā.

CASEL Sociāli emocionālo mācīšanos definējusi kā procesu, kurā tiek apgūsta spēja atpazīt un vadīt emocijas, rūpēties par citiem, pieņemt labus lēmumus, uzvesties ētiski un atbildīgi, attīstīt pozitīvas attiecības un izvairīties no kaitējošas uzvedības. Tiek paaugstināta spēja integrēt domāšanu, jušanu un uzvedību, lai sasniegtu svarīgus dzīves mērķus un uzdevumus. Sociāli emocionālā mācīšanās (SEM) ir veidota, balstoties uz piecām sociāli emocionālo kompetenču jomām:

1. Sevis apzināšanās - spēja precīzi atpazīt savas emocijas, domas un vērtības un to, kā tās ietekmē uzvedību. Spēja precīzi novērtēt savas stiprās puses un ierobežojumus, ar pamatotu pārliecību, optimismu un uz izaugsmi vērstu domāšanas veidu.

2. Pašvadība (pašregulācija) - spēja veiksmīgi regulēt savas emocijas, domas un uzvedību dažādās situācijās - efektīvi pārvaldīt stresu, kontrolēt impulsus un motivēt sevi, lai sasniegtu personīgos un akadēmiskos mērķus.

3. Sociālā apzināšanās - spēja saprast sociālās un ētiskās normas, tajā skaitā arī spēja izprast dažādu sociālo grupu un dažādu kultūru pārstāvjus.

4. Attiecību prasmes - spēja izveidot un uzturēt veselīgas attiecības ar dažādām personām un grupām. Spēja sazināties, uzklaustīt, sadarboties ar citiem, pretoties nepiemērotam sociālajam spiedienam, konstruktīvi risināt konfliktus un vajadzības gadījumā meklēt un piedāvāt palīdzību.

5. Atbildīga lēmumu pieņemšana – spēja radīt konstruktīvas izvēles par personisko uzvedību un sociālo mijiedarbību, kas pamatojas uz ētikas standartiem, drošības apsvērumiem un sociālajām normām. Reālistisks dažādu darbību seku novērtējums, kā arī savas un citu labsajūtas izvērtēšana (CASEL, 2016) (sk. 4. attēlu)

4.attēls. Sociāli emocionālā mācīšanās.

Psiholoģijas doktore Baiba Martinsone par sociāli emocionālo mācīšanos teikusi, ka “tā ir emocionālā intelekta spēju attīstīšana”. Viņa izdalījusi četras emocionālo prasmju grupas:

1. Emociju pašregulācija, kas ietver spēju atpazīt emocijas, saprast, kā es pats jūtos, kā otrs jūtas, būt iejūtīgam, pārvaldīt savas emocijas.
2. Spēja pozitīvi uzvesties un veidot pozitīvu komunikāciju ar apkārtējiem.
3. Prasme izvirzīt reāli sasniedzamus mērķus.
4. Problēmu risināšanas prasme (Matisāne, 2013).

Pirmsskolā sociāli emocionālo mācīšanos var raksturot kā procesu, kurā bērni apgūst un efektīvi izmanto zināšanas un prasmes, kas ir nepieciešamas, lai saprastu un pārvaldītu savas emocijas, noteiktu un sasniegtu pozitīvus mērķus, justu un izrādītu empātiju pret citiem, veidotu un uzturētu pozitīvas attiecības un pieņemtu atbildīgus lēmumus. Sociāli emocionāla mācīšanās pirmsskolā notiek nepārtraukti, visas dienas gaitā.

Emocijas ir kā saite, kura sasaista cilvēku ar apkārtējo vidi, gan pasargājot no bīstamām situācijām, gan piesaistot vērtīgajam un vajadzīgajam. Tāpēc gan bērna, gan pieaugušā dzīves laikā ir ļoti svarīgi, lai emocijas tiktu nolasītas pareizi, lai tās viņam sniegtu atbilstošu izpratni par realitāti. Ja šī spēja, atpazīt emocijas ir izveidojusies jau pirmsskolas vecumā, ir lielāka iespēja, ka cilvēks savas dzīves laikā jutīsies stabilāks un drošāks, jo izjūtas viņu neviļ, viņam ir vieglāk izprast apkārtējo pasauli, kā arī citiem ir daudz vieglāk izprast viņu (Batņa, 2007).

Bērņības tātad arī pirmsskolas laika pieredze ir pamats visai turpmākajai dzīvei. Ja daudzus gadu simtus galvenā loma izglītībā bija akadēmiskajām zināšanām, tad pēdējos gados arvien vairāk zinātnieki uzsver, ka tieši sociāli emocionālo prasmju apguve tieši ietekmē un ir cieši saistīta ar intelektuālo attīstību, valodas attīstību, garīgo veselību un panākumiem skolā (Goulmens, 2001).

Psiholoģijas doktors D. Goulmens (D. Goleman) tiek uzskatīts par vienu no galvenajiem sociāli emocionālās mācīšanās idejas pamatlicējiem. Grāmatā “Tava emocionālā inteliģence” viņš sociāli emocionālo kompetenci nosaucis par emocionālo inteliģenci, ko skaidro kā prasmi, piemēram, apvaldīt savu impulsivitāti vai nojaust otra cilvēka slēptākās jūtas, kā prasmi veidot veiksmīgas partnerattiecības. (Goulmens,2001). Tāds definējums ietver prasmes, kuras veido sociāli emocionālo kompetenci: spēju atpazīt savas emocijas, kontrolēt tās, kad tas nepieciešams, adekvāti reaģēt uz citu cilvēku emocijām (Goulmens, 2001).

Savukārt mācīšanās mācīties (MM) mērķis ir iemācīt bērnam būt par neatkarīgu domātāju, kurš pārzina savu domāšanu un uzvedību, kā arī prot vadīt savu mācīšanās procesu un efektīvi sasniedz sevī un sabiedrības izvirzītos mērķus. Mācīšanās mācīties ir kļuvusi par nepieciešamību! Katram no mums ir jāattīsta savas prasmes un iemaņas visu dzīvi, ne tikai lai

sasniegtu personiskos mērķus, bet arī lai spētu būt veiksmīgiem mūsdienīgu nepārtraukti mainīgajā darba pasaulē. (Izglītība mūsdienīgai lietpratībai, 2017).

Mācīšanās mācīties ir spēja darboties un turpināt mācīties, organizēt pašam savu mācīšanos, izmantojot efektīvu laika un informācijas pārvaldību, gan individuāli, gan grupās. Šī kompetence ietver izpratni par savu mācību procesu un vajadzībām, identificējot pieejamās iespējas, tā ir spēja pārvarēt šķēršļus, lai sekmīgi mācītos. Tā ir spēja balstīties uz iepriekšējo mācību un dzīves pieredzi, kā arī zināšanu un prasmju izmantošana dažādos kontekstos (The Key Competences for Lifelong Learning, 2007)

R. Fišers savā grāmatā “Mācīsim bērniem mācīties” raksta, “ka viena no visu cilvēku pamattiesībām ir iespēja pilnā mērā attīstīt savu prātu un dotības mācīties. Atsevišķu personu un sabiedrības vajadzības vieno nepieciešamība veidot cilvēkus, kas prot mācīties patstāvīgi un visu mūžu, audzināt skolēnus, kuri prot novērtēt mācīšanās sagādātās iespējas, vēlas mācīties patstāvīgi un kuriem piemīt apņēmība, mērķa apziņa un pašcieņa” (Fišers, 2005, 2)

Kopš dzimšanas bērniem piemīt apbrīnojama spēja mācīties, viņi ir zinātkāri, prot uzdot sarežģītus jautājumus, prot atbildēt uz jautājumiem. Kas un kāpēc mainās vēlāk? Lai panāktu to, ka bērniem arī esot pirmsskolā vai skolā patīk mācīties un veicas mācību procesā, ļoti svarīgi ir saglabāt viņu agrīno tieksmi uzdot jautājumus (Fišers, 2005).

Pašvadīta mācīšanās ir viena no svarīgākajām mūžizglītības kompetencēm. Tas ir sarežģīts un nepārtraukts process, kas turpinās visu mūžu, cilvēkam apgūstot un izstrādājot savas zināšanu apguves un problēmu risināšanas prasmes un spējas, kā arī mācoties no savas dzīves pieredzes.

Pirmsskolas bērni var un spēj iemācīties vadīt savu mācīšanos. Mācīšanās mācīties ir prasme vadīt savu uzvedību un pievērsties mācībām. Lai pirmsskolā nodrošinātu iespēju bērniem pašiem vadīt savu mācīšanās procesu, noteikti svarīga loma ir pedagogam, kura uzdevumi ir :

1. Radīt vidi, kurā bērniem ir iespēja mācīties mācīties, uzdot jautājumus, eksperimentēt, kļūdīties, tāda atmosfēra, kurā iespējams koncentrēt uzmanību, kad tas nepieciešams, pabūt vienatnē, ja ir vajadzība, un galvenais, justies droši.
2. Plānot mācību procesu ilgtermiņā un sadarbībā ar citiem bērnu izglītošanā iesaistītajiem pedagogiem, kas nodrošina iespēju plānot un organizēt integrētu mācību procesu.
3. Vērot katra bērna individuālo izaugsmi, sniegt atgriezenisko saiti, atbalstīt un piedāvāt ne tikai vecumposmam, bet arī attīstības līmenim piemērotus uzdevumus, kas vērsti uz grūtību pārvarēšanu un jaunu panākumu gūšanu.

Secinājumi: Kompetencēs balstīta izglītība 21. gadsimtā ir nepieciešamība. Ja kādreiz ar jēdzienu “izglītība” tika saprasta konkrētu zināšanu mācīšana un iemācīšanās, tad šodien

pedagogiem ir jā sagatavo bērni strauji mainīgajai pasaulei, kura ir pārpilna ar dažādiem izaicinājumiem. Mūsdienās ir samazinājusies vajadzība iegaumēt faktu zināšanas. Tā vietā mums nepieciešami atbilstoši rīki, lai atrastu, atlasītu, apstrādātu un pielietotu zināšanas. Tas varētu būt iemesls arvien pieaugošajai tendencei izglītībā attīstīt kompetences, nevis mācīt faktu zināšanas.

Jaunajos Latvijas mācību standartos jēdziens “caurviju prasmes” lietots, lai raksturotu skolēna darbības kognitīvos, afektīvos un sociālos aspektus, kas attiecas uz visiem cilvēka darbības virzieniem

Pašizziņas un pašvadības caurviju prasmes ir saistītas ar dažādu iemācīšanās, pašvadības, emociju vadīšanas un motivācijas stratēģiju apguvi. Visi šie procesi ir cieši saistīti savā starpā.

Pašizziņas prasmes:

- spēja apzināties sevi kā individu, savas vēlmes, vajadzības un intereses;
- spēju pārvaldīt savas emocijas, veidot pozitīvas attiecības, izvirzīt reālus mērķus,

pieņemt atbildīgus lēmumus;

Pašvadības prasmes:

- prasme un motivācija pastāvīgi un patstāvīgi mācīties un pilnveidot sevi;
- sapratne un spēja sekot līdz savam mācīšanās procesam, izvērtējot savus mācību

sasniegumus, apzinoties efektīvākos mācīšanās paņēmienus, plānojot mācīšanās procesu un uzņemoties atbildību par to.

Pašvadīta mācīšanās ir viena no svarīgākajām mūžizglītības kompetencēm. Tas ir sarežģīts un nepārtraukts process, kas turpinās visu mūžu, cilvēkam apgūstot un izstrādājot savas zināšanu apguves un problēmu risināšanas prasmes un spējas, kā arī mācoties no savas dzīves pieredzes.

Pirmsskolas bērni var un spēj iemācīties vadīt savu mācīšanos, bet ar nosacījumu, ka pedagogs rada atbilstošu vidi, mērķtiecīgi plāno mācību procesu, vēro bērnu progresu un sniedz uz attīstību vērstu atgriezenisko saiti.

2 Pašizziņa un pašvadības prasmju attīstības iespējas 5- 6 gadi veciem bērniem kompetenču balstītā izglītībā.

2.1 Reālā situācija 5-6gadus veciem bērniem pašizziņa un pašvadības prasmju attīstībai kompetenču balstīta.

Empīriskais pētījums tika veikts pirmsskolas izglītības iestādē "A", laika periodā no 2018.gada marta līdz 2018.gada maijam. "A" svinīgi savas durvis vēra vaļā 1976. gadā 26.februārī.(skat. 5.attēlu.) Grupu skaits bija tikai 4. Mūsu vārdu "A" izvēlējās paši darbinieki . 1994. gada aprīlī. Mums ir arī sava iestādes himna, "A " logo un arī savs karogs. Šobrīd mūsu dārziņā ir 11 grupas, kurās dzīvo spēlējas 200 bērni no 1,5 gadu vecuma.

5.attēls "A" pirmsskola izglītības iestāde.

Pirmsskolas izglītības iestāde "A" 2011. gada pievienojas ekoskolu programmai. 2012. gadā ieguvām ekoskolas sertifikātu un 2013. gadā – starptautisko ekoskolu sertifikātu un zaļo karogu. Pirmsskolas izglītības iestāde "A" ir izvēdījušās arī savas tradīcijas – iepazīšanās nedēļa, ikgada karnevāls, atvadu nedēļa. Ir jauki, ka visi bērni un darbinieki kopā svin galvenos svētkus (Latvijas dzimšanas diena, ziemassvētki, Lieldienas u.c.) un tieši šī kopā svinēšana veido spēcīgu, draudzīgu "A" kolektīvu.

2014. gada 1.aprīlī uz sāka celt piebūvi pirmsskolas izglītības iestāde "A", kur būs 5. jaunas grupas, telpas atbalsta personālam, aktu zāle, un telpa radošām nodarbēm u.c. (skatīt. 6. attēla)

6.attēls “A” pirmsskola izglītības iestāde.

2017./2018.m.g. pirmsskolas izglītības iestādē „A” piedalās pilot projektā “Kompetenču pieeja mācību saturā,” četras grupas ir šajā projektā. Viena no šīm grupām ir mana grupa kurā es strādāju par skolotāju. Manas grupas nosaukums ir “Kriksīši” bērnu vecums 5-6 gadi. Grupu apmeklē 20 audzēkņi (no tiem 9 meitenes un 11 zēni). Grupā ir bērni ar dažādām vajadzībām. Pedagoģi, pie kura strādāju ir ar lielu darba pieredzi un prasmīti būt vienlaicīgi stingrai prasības un būt draugam ar katru audzēkni, strādāt sadarbojoties. Mans lielākais ieguvums, strādājot kopā ar šo skolotāju ir sapratne, ka katrs bērns ir īpašs un katram nepieciešama sava pieeja un atbalsts.

Novērošana – ir viena no visizplatītākajām pedagoģijas pētījuma metodēm. Vadoties pēc pētnieka saiknes ar pētāmo objektu, izšķirama tiešā, netiešā atklātā slēptā novērošana. “tieša novērošana starp objektu un viņa pētnieku ir tiešās attiecības, kad mūsu uzmanības lokā fokusējas dzīvais process un kad izpētes materiālu gūstam no pirmavota” (Albrehta, 1998, 32) Savukārt savā darbā izmantoju dabisko novērošanu, jo bērni netika informēti par to, ka tiek novēroti un rotāļ darbības notika dabiskos apstākļos.

Modelēšana – ir vispārzinātniska pētīšanas metode, kuras būtība slēpjas īpašu objektu – modeļu-izveidē un izpētē citu objektu- oriģinālu vai protipu vietā. Idelizēts modelis ir izziņas līdzeklis, kas ir tikpat sens, cik sena ir pati zinātne. Būtībā jebkurš teorētisks priekšstats, kas radies novērojumos un eksperimentos, var būt kā modelis, tomēr ar nosacījumu, ka tāds priekšstats nav izolēts no zinātniskās izziņas procesa, bet iekļauts šajā procesā un kalpo par izziņas līdzekli. Teorētiskais priekšstats ir kā modelis pretstatā objektam. (Albrehta, 1998, 28)

Intervija – ir sarunas veids, kurā viens no sarunas biedriem ir jautātājs, otrs- atbildētājs, turklāt jautātājs cenšas neizpaust savu viedokli par apskatāmo jautājumu, lai neietekmētu atbildētāja atbildes. Grupveida interviju lieto, pirmkārt, tajos gadījumos, kad pētnieks vēlas izzināt, vai kādā no problēmām izraisa intresi. ” (Albrehta,1998,63) Pēc autorēs teiktā izplatītākā ir individuālā intervija, bet pirmsskola izplatīkā ir grupa intervija.

Pētījuma ietvaros tika novēroti bērnu pašziņas un pašvadības prasmes, pēc 3 kritērijiem, vērtējot tos 3punktu sistēmā, izdalot augstu, vidēju un zemu līmeni, tā veidojot noteiktu, izmērāmu bāzi pētījuma jautāju atklāšanai un raksturošanai.

Dotie kritēriji izvēlēti, balstoties uz teorētiskām atziņām par pašziņas un pašvadības prasmēm. Vēl viens būtisks faktors kritēriju izvēlei ir to iespējamā pielāgošana bērna vecumam un novērtējums gan indivīdam uz grupiņas fona, gan indivīda personīgās izaugsmes iespējām. Bērna pašziņas un pašvadības prasmes kritēriji.(skat. Tabula 3.) Dotie kritēriji tika izmantoti par pamtu pētījuma veikšanai, bērnus izvērtējot pētījuma sākumā, kā arī pētījuma beigās, veidojot skaitliski, izsakāmu vērtējumu, apkopojot to analizējot datu dinamiku pētījuma beigās.

Tabula 3. pašziņas un pašvadības kritēriji .

Kritēriji	Rādītāji	Augsts līmenis (3 punkti)	Vidējs līmenis (2 punkti)	Zems līmenis (1 punkts)
Bērns nav ieinteresēts mācīšanās procesā. Darbojās ar pedagogu palīdzību.	Bērna aktivitāts. Uzmanības noturība, koncentrēšanās.	Nepārtraukta aktivitāte ar intensīviem momentiem. Bērna aktivitātei ir intensīvi iesaistes brīži, kas atkārtojas. Diezgan koncentrējušies tajā, ko dara un dažkārt pat pievilcīgi apkārtējas vides momenti nevar atrast bērnu no iesāktās darbības.	Galvenokārt nepārtraukta iesaiste. Bērns ir aizņemts ar darbu, bet galvenokārt tas ir diezgan rutīnas līmenis, un ir maz pazīmju par reālu iesaistīšanos. Bērns rāda zināmu progresu iesaistē, bet enerģijas un koncentrēšanās līmenis ir zems. Bērnam var viegli novērst uzmanību no darāmā.	Bieži pārtraukta aktivitāte. Iesaistes momenti mijas ar neaktīvas darbības momentiem , kad bērns nav “šeit un tagad” vai arī pievērš uzmanību tam ,kas notiek apkārt. Viņš nespēj atgriezties pie iesāktās darbības.

Bērns prot pastāvīgi mācīties pilnveidojot sevi	Mērķa sasniegšanai piemērotu darbību izvēle. Saniegtā novērtēšana.	Plāno savu darbību kādi ir mani mācīšanās mērķi, uzdevumi, kā tos sasniegt; uzrauga izvirzīto mērķu sasniegšanu vai es joprojām virzos uz mērķi, varbūt kaut kas ir jāmaina, jāprasa palīdzība; novērtē sasniegto vai esm sasniedzi plānoto kāpēc jā vai nē, kass man palīdzēja, kādi resursi turpmāk būs nepieciešami.	Bērns savu darbību patstāvīgi neplāno ir vajadzīga pieaugušā palīdzība. Bērns m vajadzīgs pedagoga apstiprinājums, uzmundrinājums Bērns pēc pedagogu izstrādāta vērtēšanas modeļa var veikt šo darbību .	Darbojas tikai pēc citu bērnu parauga vai ar pedagoga palīdzību
Bērns saprot un seko līdz savam mācīšanās procesam.	Apgūto prasmju vērtēšanai. Turpmākās darbības izvēlē saskaņā ar vērtējumu.	Bērns izvērtē, ko ir iemācījies. Bērns izrāda intresi, ko vel varētu mācīties Par atbilstošo tēmu	Bērns ir ientresēts mācīties, bet apkārtējie kairinājumi var novērst no šī procesa.	Bērns nav ientresēts mācīšanās procesā. Darbojās ar pedagogu palīdzību.

Šo pētījumu veicu pirmsskolas izglītības iestādē "A". bērņus pētīju no janvāra līdz martam pētījums tika veikts gan grupās, gan ārpus grupas telpām. Lai pētītu bērna intrese par mācīšanos procesu, pedagogs rīta cēliena pievērš uzmanību bērnu rotaļam un dažādm nodarbēm sekojot līdz bērna pašvadībai un pašizziņai. Pedagogs bērnam uzdod zīmēt "ziemas priekus" ir bērni, kas iet un veic šo uzdevumu uzreiz un atrod materiālus ar ko mēs veicam darbu, bet ir bērni, kas gaida pedagoga sīkus norādījumsu. Es domju, kā bērnu ientresēt jēgpilnai darbībai, kur bērns pats seko līdz un kontrolē savu darbību. Savukārt ir bērni, kas lapbrāt paši tiek galā ar uzdodto uzdevumu un kontrolē savas darbības, bet ir bērni, kas bez audzinātājas norādījuma neuzāsk nekādas darbības. Šis patas vērojams rotļas un spēles, kad bērni paši neizvēlās nodarbes viņi gaida audzinātājas vai kāda bērna – līdera uzaicinājumu. Es izvirzīju kritērijus un novērtēju bērņus pēc šī sava novērojuma. Pirms uzsāku pētījumu pēc iepriekš izvirzītiem kritērijiem es raksturoju bērņus. Izveidotais bērnu raksturojums balstīts novērošnā un intervijās iegūtos datos.

Mans pētījuma mērķis ir pētīt bērna pašizziņu un pašvadību patreizējā mācību procesā un kā bērns maina savu pašizziņu un pašvadību mācot bērnu spēc jaunās kompetenču izglītības. Tabulā apkopotā informācija bērna raksturojums ir ar mainītiem bērnu vārdiem.

Tabula 4. pētāmās grupas raksturojums.

Bērns vecums	Raksturojums.
1.Aleksa 5gadi 2 mēn.	Meitene ir enerģiska kustīga patīk ļoti daudz runāt. Aleksa labprāt uzņemas vadošo lomu, komandē aizrāda. Meitenei ir labas pašizziņas un pašvadības prasmes.
2. Annija 6 gadi 1 mēn.	Annija ir izcilas pašizziņas un pašvadības prasmes. Meitene ir apzinīga, cenšas visus darbus izpildīt akurāti, stāsta pēc pieredzes, uzdod jautājumus. Annija prot lasīt un lasa priekšā citiem bērniem. Meitene prot kontrolēt savas emocijas domas un uzvedību dažādās situācijās. Darbojās aktīvi, radoši.
3. Edvards 6 gadi 1 mēn.	Zēns ir ieinteresēts, darboties gribošs, ja kaut kas nav skaidrs - jautā. Savus darbus veic lēni bet akurāti. Edvardam pašizziņas un pašvadības prasmes ir brīvās rotlās ir , bet konkrētās darbībās iztrūkst šo iemaņu.
4.Keitija 5 gadi 11 mēn.	Meitene klusa, nosvērta. Neizrāda interesi par notiekošo procesu grupā. Keitijas darbi ir atšķirīgi, neatkarīgi no tēmas un uzdevuma vienmēr var atpazīt Keitijas darbus. Keitija labi sadarbojās ar bērniem. Meitenei pašizziņas un pašvadības prasmes vidējas.
5.Paula 6.gadi 1 mēn.	Meitene ar lielu atbildības sajūtu izpilda katru uzdoto pienākumu vai darbību, ja neizdodas, tad pārdzīvo. un Pašizziņas pašvadības prasmes ir labas.Labprāt sniedz padomu un aizrāda, ja neievēro grupas noteikumus. Paula atpazīst un kontrolē emocijas. Apzinās savas stiprās puses.
6.Eduards 6 gadi 1 mēn.	Zēns ir ļoti izklaidīgs. Ja zēns nav pirmais, reaģē agresīvi. Zēna ieinteresētība nodarbībā vāja (neatbilst vecumposmam). Eduards nevar kontrolēt savas emocijas. Zēna darbība nav radoša un individuāla, bet noskatīta no blakus sēdošā. Atbildīgus lēmumus nepieņem. Eduardam

	pašizziņas un pašvadības prasmes iztrūkst.
7. Alberts 5 gadi 11 mēn.	Alberts nodarbībās ir kluss, bez uzaicinājuma nerunā, zināšanas ir labas, bet tās neizrāda. Brīvajos rotaļu brīžos zēns ir aktīvs un runātīgs. Alberts atpazīst un kontrolē emocijas. Veido attiecības ar citiem. Albertam darbi ir interesanti un radoši. Zēnam ir pašizziņas un pašvadības prasmes ir vidējas.
8. Estere 6 gadi 3 mēn.	Meitene izrāda interesi, runā, uzdod jautājumus. Meitene veicamos darbus veic lēni, bet darbi ir interesanti ar radošu pieeju, izmanto vienlaicīgi vairākas tehnikas. Esterei pašizziņas un pašvadības prasmes ir vidējas.
9. Kristofers 5 gadi 11 mēn.	Zēns ir izklaidīgs, negrib piedalīties rotaļdarbībās, bet dažādus saimnieciskus darbus veic labprāt un akurāti. Labi runā un stāsta pēc pieredzes. Strādājot ar Kristoferu individuāli, darbi tiek paveikti, bet tie ir vienveidīgi bez radošas pieejas un domas. Zēnam pašizziņas un pašvadības prasmes nav .
10. Vanesa 5 gadi 6 mēn.	Meitene ir bilingvālā, līdz ar to rodas problēmas izteikties un izprast jautājumu. Par notiekošo mācību procesu interesi neizrāda. Rotaļās iesaistās labprāt, dažkārt uzņemas vadošo lomu. Meitene izvēlas labāk rotaļāties ar lellēm. Vanesai pašizziņas un pašvadības prasmes nav .
11. Elīna 6 gadi 2 mēn.	Meitenei ir biežas garastāvokļa maiņas. Ja meiteni neapmierina veicamais darbs, uzdevums, kļūst agresīva . Meitene ļoti labi izprot grupas noteikumus un atvainojas par to neievērošanu. Elīna atpazīst emocijas, bet ar emocijas kontrolē- reizēm. Labāk strādā viena, jo meitenei grūti koncentrēties, pieņemt citu domu. Darbi ar savu domu, atpazīstami. Elīna pašizziņas un pašvadības prasmes vidējas.
12. Marta 5 gadi 2 mēn.	Meitene ir ļoti aktīva, ļoti zinoša, daudz runā. Meitenei nav nostiprināta sīkā pirkstu muskulatūra, līdz ar to darbi ir vāji. Marta nevēlās piepūlēties, lai tos pabeigtu

	radošāk. Meitenai pašizziņas un pašvadības prasmes labas.
13. Madara 5 gadi 6 mēn.	Madarai pašizziņas un pašvadības prasmes ir izcilas. Meitene ir ļoti klusa, savas zināšanas meitene neizrāda, uz aizrādījumiem ātri apvainojas. Madara kontrolē savas emocijas, domas un uzvedību dažādās situācijās. Meitene iet un dara ar savu domu, meklē materiālus tos radoši izmanto, ļoti dusmojās ja kāds atdarina viņas darbus.
14. Dans 6 gadi 3 mēn.	Dans slikti runā, tāpēc ir grūti izteikties. Zēns ir zinošs, gudrs, ieinteresēts. Danam sevi grūti piespiest darboties, ir slinkums iet staigāt meklēt domāt un līdz ar to darbi sanāk vāji un vienveidīgi. Grupu darbos ir vērotājs. Danam pašizziņas un pašvadības prasmes izpaužas atsevišķo brīvo rotaļu brīžos.
15. Raivis 6 gadi 4 mēn.	Raivis ir izklaidīgs, pats neizrāda interesi par mācību procesu. Savas emocijas nekontrolē kā arī uzvedību dažādās situācijās, bet ja zēnam ir laba oma un motivācija - viss sanāk ļoti labi. Raivim pašizziņas un pašvadības prasmes ir labas.
16. Martins 5 gadi 11 mēn.	Zēns ir ļoti aktīvs, lai piesaistītu zēnu uzmanību ir vajadzīga individuāla pieeja. Zēns ļoti reti izsaka savas zināšanas un domas. Martina darbi ir neatbilstoši vecuma posmam uzmanība tiek noturēta 5 līdz 7 minūtes. Grupu darbos un pāru darbos Martins neiesaistās, kā arī neizprot sociālās un ētikas normas. Zēnam pašizziņas un pašvadības prasmes nav.
17. Matīss 6 gadi 1 mēn.	Matīss brīvajos brīžos ir ļoti aktīvs, bet rotaļdarbībās ieturēts, uzdotos darbus veic ļoti lēni, daudz grozās un runā. Zēns labprāt iesaistās darbos un rotaļas ar grupas biedriem. Matīsam pašizziņas un pašvadības prasmes ir labas.
18. Teodors 5 gadi 5 mēn.	Teodoram pašizziņas un pašvadības prasmes ir labas. Zēns apveltīts ar runas spējām, uzdod izzinošus jautājumus. Teodors vienmēr un visur ir vadošais, visam ir

	jānotiek pēc Teodora prāta. Darbi, lai kādi tie arī nebūtu, tiek prezentēti tā ka pārējiem ir viss ir saprotams.
19.Xariess 5 gadi 6 mēn.	Zēns pirmskolas izglītības iestādī sāka apmeklēt ar 1. martu. Iepriekš dzīvojis ASV runā arī latviski, vienmēr pozitīvs. Zēnam ir zināšanas un iemaņas, tās jāturpina pilnveidot un attīstī. Xariesam ir vajadzīga motivācija un individuāla pieeja, lai zēns jēgpilni darbotos. Zēnam pašizziņas un pašvadības prasmes vājas.
20.Aleksis 5 gadi 8 mēn.	Aleskim iemaņas un zināšanas nav atbilstoši vecumposmam. Zēnam ļoti negribās veikt darbus ar noteiktu uzdevumu. Patstāvīgi nevar pieņemt lēmumu gaida pieaugušā palīdzību un atbalstu. Aleksim pašizziņas un pašvadības prasmes nav.

Tiem bērniem, kuriem pašvadības un pašizziņas prasmes ir labas un izcilas ar viņiem ir vieglāk strādāt viņiem var uzdot uzdevumu un viņi paši bez skolotāja aicinājuma veiks darbu. Palīdz vienaudžiem nāk ar savām idejām un pedagogi atbalsta. Savukārt tiem bērniem kam pašvadības un pašizziņas prasmes zemākas ir jāvelta vairāk uzmanība jaizdomā dažādas spēles un rotaļas, kas veicina pašvadības un pašizziņas prasmes.

5. tabula pašizziņas un pašvadības rādītāju vērtējums pētījuma sākumā.

Bērna vārds	Bērns aktīvi mērķtiecīgi kontrolē savu uzvedību, motivēts, kognitīvai darbībai.	Bērns prot pastāvīgi mācīties pilnveidojot sevi	Bērns saprot un seko līdzī savam mācīšanas procesam.
Aleksa	2	2	2
Annija	3	3	3
Edvards	2	2	2
Keitija	2	1	2
Paula	2	3	2
Eduards	2	2	2
Alberts	2	2	2
Estere	2	2	2
Kristofers	2	1	1
Vanesa	2	1	1
Elīna	2	2	2

Marta	3	2	3
Madara	3	3	3
Dans	2	2	2
Xariess	2	1	1
Raivis	2	3	2
Martins	1	1	1
Matīss	2	2	3
Teodors	3	3	2
Aleksis	1	1	1

Grupai ir vidējas pašvadības un pašizziņas prasme.

Analizejot rezultātus, redzams, ka kopumā 2 bērni ir sasnieguši maksimālos punktus (Annija-9, Madara-9). Šīm meitenēm vecāki sadarbojās ar pedagogu. Meitenes vienmēr izrāda interesi un uzdod sev intresējošos jautājumus gan pedagogiem, gan vecākiem..Vidējais līmenis 6-8 punkti konkrēti 13 bērni. Šiem bērniem ir vajadzīgs neliels uzmundrinājums atbilsts ieteikums bērns var brīvi veikt šo darbību. zemus rezultātus (4-5 punkti) uzrāda 6 bērni ar šiem bērniem ir nepieciešams visu laiku pieauguša palīdzība- individuālais darbs. . Viszemāko punktu skaitu - 3punktus – ir saņmuši 2 bērni. Kas liecina ka bērnu pašizziņa un pašvadība ir zems līmenis.Strādā tikai pedagoga klātbūtnē.(skat.7 attēlu.)

7.attēls. Pašizziņas un pašvadības prasmes rādītāji pētījuma sākumā.

Šo pētījumu veicu pirmsskolas izglītības iestādē "A". Bērnus pētīju no janvāra līdz martam pētījums tika veikts gan grupās gan ārpus tām. Vērojot bērnus es secināju, ka bērni svās rotaļās izmantoja sev pazīstamās, mīļākas spēles darbības notika automātiski maz tika attīstīta kognitīvā domāšana. Lai bērns strādātu mērķtiecīgi, jēgpilni mēs izdomājām šo maisiņu sistēmu.

Savukārt pastaigu laikā aicinājām bērnus visus vienlaicīgi pievērsties vienam objektam. Tagda bērnam tiek norādīta zināma teritorija un bērnam ir skaidris pastagas sasniedzamais rezultāts. Līdz ar to bērns pats brīvi iet pēta atzīmē sev saprotmākā veidā, lai to varētu prezentēt citiem bērniem.

Ejot ēst uz ēdam zāli darbinieki jau bija salikuši katram bērnam savu porciju. Bija bērni, kas visu nevarēja izēst, vai kaut kas no piedāvāta ēdiena negaršoja. Tagad bērns pats sevi apkalpo.

Pirms dienas miega gūltnis saklāja skolotāja palīgs. Tāpat arī pēc dienas miega šo darbu veica skolotāja palīgs. Šobrīd skolotāj palīgs vēro procesu, vajadzības brīžos pieslēdzas. Grupa kurā es veicu šo pētījumu piedalās pilotprojektā "Kompetenču pieeja mācību saturā" gaitā es izvirzīju šādus kritērijus kuru mērķis bija, lai bērna pašvadības iegūtie dati sniegtu konkrētāku un pilnīgāku ainu, bērnu pašizziņas un pašvadības prasmes pētījuma sākumā tie vērtēti pēc "novērojuma", lai izceltu kompetences balstītās izglītības un pašizziņas un pašvadības prasmes būtību. Bērna vērtējums sniegts tabulā, ņemot vērā iepriekš norādītos 3 kritērijus, no kuriem katram 3 ir maksimālais punktu skaits, tādējādi maksimālais punktu skaits, ko bērns varētu saņemt ir 9 punkti, bet minimālais 3.

Iegūtie rezultāti ļauj noteikt katara bērna pašizziņas un pašvadības līmeni pētījuma sākumā. Pētījumu veicu no marta līdz maijam, kurā bērnus pētīju pašizziņas un pašvadības prasmju apgūvēs kompetencēs balstītā izglītībā 5-6 gadus veciem bērniem.

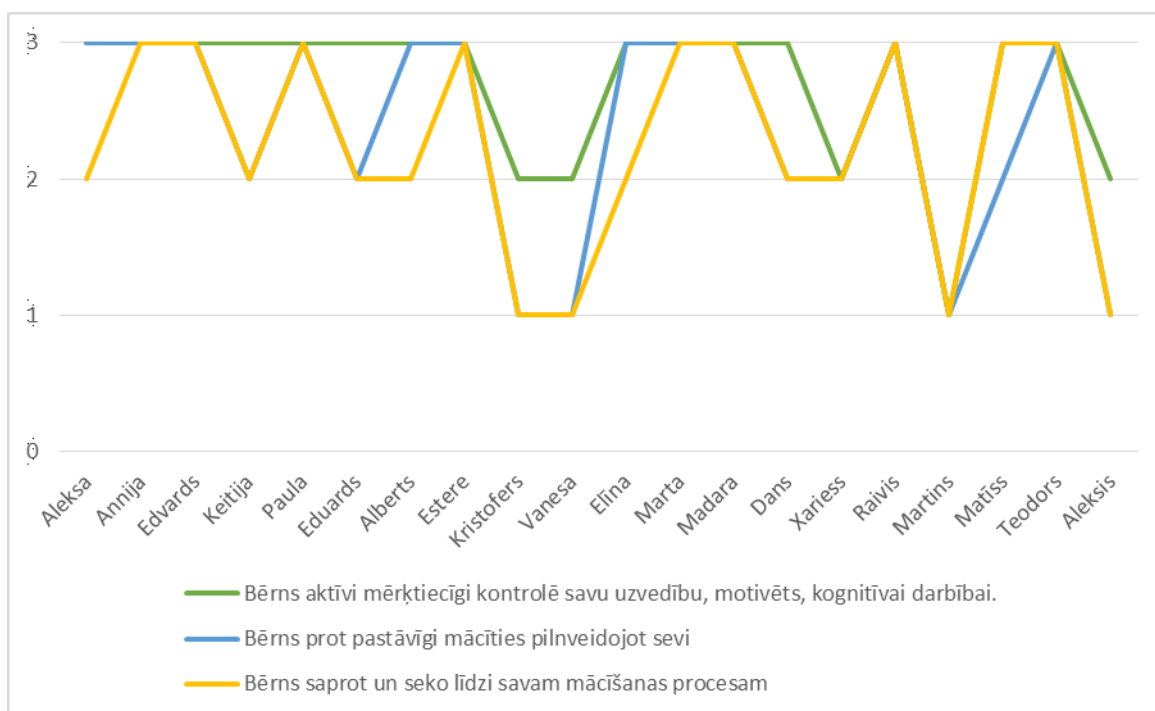
6. tabula pašizziņas un pašvadības rādītāju vērtējums pētījuma beigās.

Bērna vārds	Bērns aktīvi mērķtiecīgi kontrolē savu uzvedību, motivēts, kognitīvai darbībai.	Bērns prot pastāvīgi mācīties pilnveidojot sevi	Bērns saprot un seko līdzī savam mācīšanas procesam.
Aleksa	3	3	2
Annija	3	3	3
Edvards	3	3	3

Keitija	3	2	2
Paula	3	3	3
Eduards	3	2	2
Alberts	3	3	2
Estere	3	3	3
Kristofers	2	1	1
Vanesa	2	1	1
Elīna	3	3	2
Marta	3	3	3
Madara	3	3	3
Dans	3	2	2
Xariess	2	2	2
Raivis	3	3	3
Martins	1	1	1
Matīss	3	2	3
Teodors	3	3	3
Aleksis	2	1	1

Analizejot rezultātus, redzams, ka kopumā 7 bērni ir sasnieguši maksimālos punktus (Annija-9, Edvards-9, Paula-9, Annija M-9, Marta-9, Madara-9, Raivis-9, Teodors-9). Pēc šī pētījuma veikšanas kurā strādāju “Kompetenču pieeja mācību saturā” bērni veidojas pašvadības un pašizziņas prasmes, strādāt kļūst interesantāk, radošāk, bērni nāk ar savām idejām, priekšlikumiem jautājumiem. Bērni bez atgādinājuma palīdz draugiem kuri nespēj ar to tikt galā. Vidējais līmenis 6-8 punktu robežas ir, 8 bērni pasī droši jautā pedagogam, pedagoga palīgam, darugiem sev neskaidros jautājumus. zemus rezultātus (4-5 punkti) uzrāda 4 bērni. Bērniem tiek sniegts atbalst paskaidrojums uzmuntrinājums bērni veic darbu. Viszemāko punktu skaitu -3punktus – ir saņēmis 1 bērni ar šo bērnu, joprjām strādājam individuāli. Varedzēt, ka lielākajai grupas daļai rezultāti ir krasi mainījušies. Jauna kompetenču pieeja mācību saturā ļauj bērniem spriest, mēģināt, eksperimentēt. Ja pareizi šo Kompetenču pieeja mācību satura pasniedz,

tad mēs varam sagidīt rezultātus. (skat.8 attēlu.)

8.attēls. Pašizziņas un pašvadības prasmes rādītāji pētījuma beigās.

Pētījums veikts strādājots pēc kompetenču pieeja mācību saturā projektā. Tada rezultāts ir krasi mainījies uz labo pusi.

2.2 Ieteikumi Pašizziņa un pašvadības prasmju attīstība kompetenču

Šī projekta mērķis ir, nodrošināt kompetenču pieejā balstīta vispārējās izglītības satura aprobāciju atbilstoši vispārējās izglītības obligātā satura aprakstam un mācību satura ieviešanu pirmsskolas izglītības. Kriksīšu grupā veicām pētījumu par pašizziņas un pašvadības prasmju apguve kompetencēs balstītā izglītībā 5-6 gadus veciem bērniem. Mēs veicām pētījumu “maisīņi”, kas bērnam veicina jēgpilnu darbību.

9.attēls.

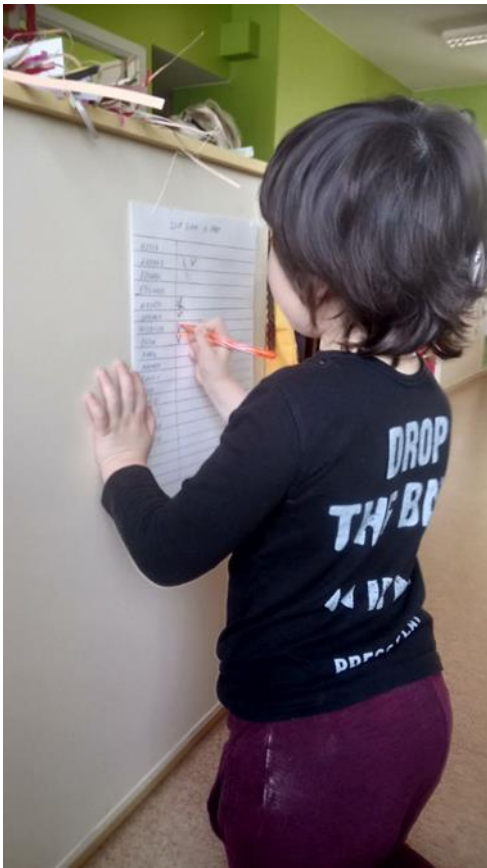
Mūsu grupā bērni izvēlējās sev zināmās un patīkamākās spēles, bija bērni, kas nelabprāt iepazīnās ar jaunām spēlēm tāpēc mūsu grupā tapa šie maisīņi, lai bērni jēgpilni darbotos. Katrā centrā ir “maisīņš”. Maiņā iekšā ir atbilstoši cipari vai mūsu apkštēmatm atbilstoši attēli, tādi paši ir pie mūsu spēlēm. Bērns izvēlk attēlu un samklē atbilstoši pie spēles un strādā ar to. Celtniecības stūrī ir arī savi nosacījumi, piemēram uzcelt mājas vienstāvu, divstāvu, trīsstāvu un tad var turpināt rotaļāties. (skatīt 9.attēlu., skatīt 10.attēlu.)

10.attēls.

Mēneša lielā ideja ir “Cik daudzveidīgā dabā es dzīvoju?” un mūsu apkštemats ir Pavasaris. Mēs bērņus katru dienu motivējam iepazīt dažādads jomas “KULTŪRAS IZPRATNES UN PAŠIZPAUSMES MĀKSLAS JOMĀ”. Bērņi tiek motivēti dažādās tehnikās izveidot putnu. Bērņi paši plāno savas aktivitātes, daži izmanto “maisiņus”, bet citi bērņi uzreiz ķerās klāt pie šodienas veicamā darba. Ir bērņi, kas darbu iesāk uzreiz un pabeidz, bet ir bērņi, kas pie darba veikšanas pieslēdzās vēlāk. Bērņi paši plāno savu dienas ritumu. Protams ir arī bērņi kuriem ir jāatgādina, ka ir dienas veicamais uzdevums. Mūsu grupā ir divi bērņi kuriem ir vajdzīga individuāla pieeja.

Pēc dienas veicamā uzdevuma bērņi iet un atzīmējās lapā, ka dienas uzdevums ir izpildīts. (saktīt attēlu 11.)

11.attēls

12. attēls.

Mūsu bērnudārzā ir ēdamzāle, kur mēs dodamies ēst brokastis, pusdienas, launagu un bērni ēdamzālē arī apgūst “sociālo un pilsonisko jomu.” Kriksīšu grupas bērni mācās paši likt ēdienu tik cik var apēst. Šī darbošanās bērniem motivē uzlikt ēdienu apēst. Bērni māc uzlikt ēdienu tik cik varēs apēst, ja vēlēsies vel, uzliks. Kad bērns pāēdis, viņš pats aiznes savus traukus un noliek norādītajā vieta. . (saktīt attēlu 12.)

13. attēls.

Bērns paņem savu matraci (mums gūltas nav.) noliek sev zināmajā vietā aiziet pēc gūltas veļas uz skapi un saklāj savu gūltiņu. Pēc dienas miega bērns saloka gūltas veļu aiznes uz skapi, ieliek savā plauktā un aiznes matraci. Visās šajās darbībās, bērni iet palīgā viens otram, ja tas ir nepieciešam.

Šis ir vienas no prasmēm ko cilvēks apgūst uz visu mūžu.

Secinājumi

Kompetencēs balstīta izglītība 21. gadsimtā ir nepieciešamība. Ja kādreiz ar jēdzienu “izglītība” tika saprasta konkrētu zināšanu mācīšana un iemācīšanās, tad šodien pedagogiem ir jāsaprotavo bērni strauji mainīgajai pasaulei, kura ir pārpilna ar dažādiem izaicinājumiem. Mūsdienās ir samazinājusies vajadzība iegūstēt faktu zināšanas. Tā vietā mums nepieciešami atbilstoši rīki, lai atrastu, atlasītu, apstrādātu un pielietotu zināšanas. Tas varētu būt iemesls arvien pieaugošajai tendencei izglītībā attīstīt kompetences, nevis mācīt faktu zināšanas.

Jaunajos Latvijas mācību standartos jēdziens “caurviju prasmes” lietots, lai raksturotu skolēna darbības kognitīvos, afektīvos un sociālos aspektus, kas attiecas uz visiem cilvēka darbības virzieniem.

Pašizziņas un pašvadības caurviju prasmes ir saistītas ar dažādu iemācīšanās, pašvadības, emociju vadīšanas un motivācijas stratēģiju apguvi. Visi šie procesi ir cieši saistīti savā starpā.

Pašizziņas prasmes:

- spēja apzināties sevi kā individu, savas vēlmes, vajadzības un intereses;
- spēju pārvaldīt savas emocijas, veidot pozitīvas attiecības, izvirzīt reālus mērķus, pieņemt atbildīgus lēmumus;

Pašvadības prasmes:

- prasme un motivācija pastāvīgi un patstāvīgi mācīties un pilnveidot sevi;
- sapratne un spēja sekot līdz savam mācīšanās procesam, izvērtējot savus mācību sasniegumus, apzinoties efektīvākos mācīšanās paņēmienus, plānojot mācīšanās procesu un uzņemoties atbildību par to.

Pašvadīta mācīšanās ir viena no svarīgākajām mūžizglītības kompetencēm. Tas ir sarežģīts un nepārtraukts process, kas turpinās visu mūžu, cilvēkam apgūstot un izstrādājot savas zināšanu apguves un problēmu risināšanas prasmes un spējas, kā arī mācoties no savas dzīves pieredzes.

Pirmsskolas bērni var un spēj iemācīties vadīt savu mācīšanos, bet ar nosacījumu, ka pedagogs rada atbilstošu vidi, mērķtiecīgi plāno mācību procesu, vēro bērnu progresu un sniedz uz attīstību vērstu atgriezenisko saiti.

Pašizziņas un pašvadības prasmju apguve kompetencēs balstītā izglītībā 5-6 gadus veciem bērniem. Pedagogiem ir jāarda vide.

Ja mēs uzticamies un ļaujam bērnam darboties, nepārtraucot bērna darbību ar kādu citudarbību tad rezultāts ir acīm redzams.

Bērnudārzs kurā veicu šos pētījumus ir eko skola un piedalās programma “ēdam atbildīgi”. Šī procesa rezultātā, kad bērns ieliek ēdienu tik cik vēlēš, pārtikas atkritumi ir minimāli.

Litertūras un avotu saraksts

1. Fadels Č., Bialika M., Trilings B. (2017). *Četru dimensiju izglītība*. Lielvārde: Lielvārds.
2. Eurydice. (2002). *Pamatkompetences, Jauns jēdziens vispārējā obligātajā izglītībā*. Brisele: European Unit.
3. Purēns V. (2017). *Kā attīstīt kompetenci*. Rīga: RaKa.
4. Perrenoud P. (1997). *Construire des competences dès lecole*. Paris: ESF editeur.
5. Key competencies for Europe (1997). Report of the Symposium in Berne 27-30 March 1996. Strasbourg, Council of Europe
6. Tiļļa I. (2005) *Sociālkultūras mācīšanās sistēma*. Rīga: RaKa.
 7. Skuiņa V., Beļickis I., Blūma D., Koķe T., Blinkena A. (2000). *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC.
8. (Global competency for an inclusive world, 2016, 4).
<http://www.oecd.org/education/2030/>
9. Izglītības un zinātnes ministrija. (2017). *Izglītība mūsdienīgai lietpratībai: mācību saturu pieejas apraksts*. Rīga: Izglītības un zinātnes ministrija. Pieejams:
<http://www.izm.gov.lv/images/aktualitates/2017/Skola2030Dokuments.pdf>
10. Lasmanis A. (2010). *Mācību retrospektīvs raksturojums un perspektīva izglītības iestādē*. Rīga: Latvijas Universitāte. Pieejams:
<http://profizgl.lu.lv/mod/book/tool/print/index.php?id=517#ch240>
11. (Brooks, J.G., and Brooks, M.G. (1993). In search of understanding: The case for constructivist classrooms. Alexandria, VA: ASCD, kopā 143.lpp)
12. Komenskis J. A. (1992). *Lielā didaktika*. Rīga: Zvaigzne.
13. Fišers R. (2005). *Mācīsim bērniem mācīties*. Rīga: Raka.
14. Schunk Dale H., Zimmerman Barry J. (1998) *Self-regulated Learning: From Teaching to Self-reflective Practice*. USA: Guilford Press.
15. žurnāls Skolas vārds, 1. Matisāne. Sociāli emocionālā audzināšana ir skolas izvēle. (12.11.2013)
16. Batņa, V. (2007). *Rosinot bērna iekšējo pasauli*. Rīga: Raka.
17. Goulmens, D. (2001). *Tava emocionālā inteliģence*. Rīga: Jumava.
18. The Key Competences for Lifelong Learning, European Reference Framework, European Communities, 2007)
19. www.skola2030.lv/par-projektu
20. <http://www.izm.gov.lv/lv/aktualitates/2018-sakas-verienigs-projekts-macisanas-pieejas-mainas-atbalstam-skolas>

Izziņa par aizstāvēšanu

Kvalifikācijas darbs/ Bakolora darbs/ Diplomdarbs/Maģistra darba izstrāde

LU _____

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors _____

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs _____

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds uzvārds, parksts)

Kvalifikācijas darbs/ Bakolora darbs/ Diplomdarbs/Maģistra darba aizstāvēts

Pārbaudījumu komisijas 20 __. Gada _____ sēdē, protokala Nr. _____

Vērtējums _____

(vērtējums) (vērtējums vārdiem)

Valsts pārbaudījuma

Komisijas priekšsēdētājs _____

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds uzvārds)

(paraksts)

Galvojums

Es _____

Apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u.c. avoti norādīti literatūras u.c. avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citiem, attēliem, tabulām u.c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsuces.

Darba autors

(vārds uzvārds)

(paraksts)

Datums: _____